

AUDIO-VIZUÁLIS ISMERETHORDOZÓK KATALOGIZÁLÁSA

Nagy Guidó

Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ

Az ismeretközlés-ismeretszerzés, elsősorban a különböző szintű oktatás, képzés, továbbképzés területén egyre fontosabb szerepet kapnak az audio-vizuális eszközök és módszerek. Az oktatással és képzéssel foglalkozó intézmények az AV ismeretközléshez szükséges megfelelő technikai berendezések beszerzése után folyamatosan látják el magukat a berendezések "táplálásához" szükséges, a különböző ismeretanyagot tartalmazó ismerethordozókkal, amelyek katalogizálása egyre égetőbb feladatként jelentkezik.

A katalogizálás lehető egyöntetősége miatt célszerűnek látszik a szabványosítás, hogy a szóban forgó anyagok nyilvántartása egységes, a bennük történő keresés könnyű legyen.

A fejlett ipari országok, ahol az AV kultúra a legelőrehaladottabb, már néhány éve hozzákezdtek ehhez a munkához. Az USA-ban pl. az AECT /Association for Educational Communication and Technology/ már 1968-ban kiadta az un. "nonprint", azaz "nem-nyomatott" anyagok katalogizálásának első szabványait. A technikai fejlődés miatt ezeket már 1971-ben revízió alá kellett venni, majd egy esztendővel később ismét kiadni /a különböző elektronikus képrögzítési eljárással készülő anyagok csak ekkor kerültek bele a szabványgyűjteménybe/. Angliában 1971-ben alakult meg egy munkabizottság a National Council for Educational Technology keretében, a British Library Association égisze alatt, a "non-book" ismerethordozók katalogizálási szabványainak a megállapítására. Lépések történtek a gépi adatfeldolgozásra is /pl. az USA-ban a MARC-system/.

Most, hogy az Országos Oktatástechnikai Központ megalakulásával kapcsolatos miniszteri utasítás már megjelent, s a szervezés megindult, hazánkban is számolnunk kell a korszerű AV oktatástechnika gyors ütemű elterjedésével, az AV ismerethordozók gyártásának jelentős emelkedésével. Ennek megfelelően alighanem számos helyen felmerül majd a katalogizálás problémája. A következőkben ehhez szándékozunk segítséget nyújtani, - amíg megfelelő szabványok kidolgozására nem kerül sor - természetesen a teljesség igénye nélkül. A közölt

adatok azonban tájékoztatást jelentenek itt nem említett oktatási szemléltető anyagok katalogizálásával kapcsolatban is.

Először a katalogizálással kapcsolatos általános javaslatot közöljük, majd az egyes ismerethordozók nyilvántartásának részleteire térünk ki.

I. rész

KATALOGIZÁLÁSI SZABÁLYOK

1. Katalógusba vétel

Minden AV ismerethordozót a címe alapján veszünk nyilvántartásba, ellentétben a könyvek, cikkek katalogizálásával, ahol a címen kívül a szerzőt is megjelöljük. Ha azonban az AV ismerethordozó valamely műalkotás reprodukciója, ugyanugy katalogizálható, mint az eredeti alkotás.

2. A katalógus felépítésének elemei

Általában a következő adatok közlése szükséges:

cím

ismerethordozó megnevezése

gyártási év

gyártó - gyártató - forgalmazó

technikai adatok

annotáció

ETO-jelzet

A fentieken kívül bizonyos esetekben, ha szükséges, egyéb adatok /házi jelzetek/ is közölhetők, pl. leltári szám, kölcsön díj, eladási ár stb.

A katalóguslap célszerű elrendezése a következő: *

* Ha a szöveg a katalóguslap első oldalára nem fér ki, a hátoldalon kell folytatni.

ETO-jelzet	Házi jelzetek
Cím /Ha idegen nyelvű, a magyar fordítás is/ gyártási év	Az ismerethordozó megnevezése
gyártó - gyártató - forgalmazó /név és cím/ technikai adatok	
Annotáció	

3. A cím

Magán az ismerethordozón vagy a tartódobozon lévő cím használandó. Ha az ismerethordozó sorozat tagja, a sorozat neve is a címhez tartozik.

4. Az ismerethordozó megjelölése

Pl. Hurokfilm. Hangszalag. stb.

5. Gyártó - gyártató - forgalmazó

Csak akkor kell mindhárom adatot közölni, ha különbözők és ha a katalógus szerzeményezési célokat is szolgál. Birtokban lévő ismerethordozó katalogizálásakor a gyártó feltüntetése elegendő.

6. Gyártási év

Tulajdonképpen a forgalombahozatal éve. Ha nem állapítható meg pontosan, a következő jelölési módokat célszerű használni:

1970?	Valószínű gyártási év
196-	Ha csak az évtized biztos
196-?	Ha az évtized is bizonytalan
1971 v. 72	A két adat közül az egyik biztos

7. Technikai adatok

A következők lehetnek: az ismerethordozók megjelenési formájának száma és fajtája; hossz /játékidő/, szín, méret, lejátszási sebesség; kísérő hanganyag adatai vagy utalás arra az ismerethordozóra, amelynek ez kísérő anyaga.

8. Felhasználási kör

Ha szükséges, megadható.

9. Annotáció

Rövid tartalmi ismertetés vagy tartalomjegyzékszerű felsorolás; valamint esetleg szükséges megjegyzések, pl. szöveggönyv adatai, előadó megnevezése, egyéb adatok /pl. rajzfilm, nagy sebességű felvétel stb./.

10. ETO-jelzet

Ha az ismerethordozó több osztályba sorolható, mindegyik jelzetet fel kell tüntetni.

II. rész

EGYES ISMERETHORDOZÓK KATALOGIZÁLÁSA

A továbbiakban az ismertetett általános elvek alkalmazását vizsgáljuk az egyes ismerethordozóknál. A következő ismerethordozókkal foglalkozunk:

- A/ Film
- B/ Diafilm
- C/ Keretes dia
- D/ Írásvetítő transzparens
- E/ Hangszalag
- F/ Hanglemez
- G/ Modell
- H/ Képszalag

A/ Film /orsós, hurok vagy kazettás/. Állóképek sorozata, gyorsan egymásután kivetítve a mozgás hatását kelti. Különböző szélességű /35, 16, 8, S8/, orsós vagy kazettás kivitelű. A hurokfilm visszatekerés nélkül, folyamatosan vetíthető.

Cím: külföldi eredetű film esetében az eredeti címmel katalogizálunk, alatta zárójelben közöljük a magyar címet is. Ha sorozat egyedéről van szó, a címben a sorozatnevet meg kell adni.

Technikai adatok: tekercsek száma, ha több tekercsből áll. A film szélességi mérete. Játékidő percben. Kazettás filmnél a kazetta típusa vagy mérete cm-ben. Fekete-fehér vagy színes. Néma vagy hangos. A hangrögzítés módja /fény- vagy mágneshang/. A mondott szöveg nyelve /ha nem magyar/. Felirat, szöveggönyv van-e? Ennek nyelve /ha nem magyar/. A lejátszáshoz milyen vetítőgépre /ha speciális/ van szükség. Ha némafilmhez vagy idegen nyelvű filmhez külön hangszalagon van hanganyag, ennek adatai.

539.16	
Radioactivity Rádióaktivitás	
1968	Hurokfilm
Ealing Scientific Ltd., 15 Greycaine Rd., Watford, WD2 4 PW, Anglia	
S8 4' Technicolor kazetta színes néma angol szöveg a dobozon	
A rádióaktív sugárzás fajtái és tulajdonságai.	
622.691	
Land beneath the Sea A tengerfenék	
1971	Film
Bechtel Corp., 50 Beale St., San Francisco, Calif. 94119, USA	
2 tekercs 35 mm 43' színes fényhang angol	
A tengerfenék feltérképezése gázvezeték építéséhez Algéria és Olaszország között.	

B/ Diafilm. Olyan filmcsik, amelyen állóképek sorozata található, és amelynek képkockáit külön-külön vetítik ki. A vetített képek néha szöveget is tartalmaznak, máskor szöveggönyv tartozik a diafilmhez vagy hangkíséret, - olykor mind a kettő. A hangos diafilm hallható vagy nem hallható szinkronjelekkel lehet ellátva.

Cim: Külföldi diafilmet az eredeti címmel katalogizálunk, alatta közöljük a magyar címet is. Ha sorozat egyedéről van szó, a címben a sorozatnevet is meg kell adni.

Technikai adatok: tekercsek száma /ha egy címhez több tartozik/. Képkockák száma. Képméret mm-ben. Fekete-fehér vagy színes. Ha a diafilmhez hangkíséret is tartozik, ennek leírása /lásd: hanglemez, hangszalag/. Annak megjelölése, van-e felirat vagy szöveggönyv s ennek nyelve /ha nem magyar/. Milyen berendezés szükséges a lejátszáshoz /ha speciális/.

Annotáció: rövid tartalmi ismertetés, vagy az egyes képkockák megnevezése.

621.43

Motor Spirit and the Four-Stroke Engine
1. Engine Principles
Üzemanyag és a négyütemű motor. 1. Alapelvek

196-

Diafilm

Talkiestrips Ltd., 68 Balcombe St., London, Anglia
43 kép 24x36 mm színes angol felirat

A BP diafilm-sorozat 1. része; a négyütemű motor működési alapelveit tárgyalja.

547.1	Ára: 10.-
<p>A Basic Guide to the Use of Beilstein's Handbuch der organischen Chemie Utmutató Beilstein: Szerves kémia kézikönyv használatához 1972</p>	
Hangos diafilm	
<p>University of Salford, Library, Anglia 50 kép 24x36 mm ff angol nyelvű hangszalag orsó \varnothing 9 cm 20' 9,5 cm/s hangos szinkronjel, angol nyelvű nyomtatott nomenklatura</p>	
<p>Kezdő egyetemi hallgatók részére. Alapfokú részletes útmutató, hogyan kell a kézikönyvben valamit kikeresni.</p>	

G/ Keretes dia. Ugyanaz, mint a diafilm, de minden képkocka külön van keretezve. Általában sorozatban van és így is katalogizálандó.

Cím: általában a sorozat neve.

Technikai adatok: képek száma /ha sorozat/. Méret cm-ben. Fekete-fehér vagy színes. Felirat, szövegeknyv van-e és ezek nyelve /ha nem magyar/. Ha van hangkíséret, ennek leírása /lásd: hanglezmez és hangszalag/.

Annotáció: az egyes képkockák sorszám szerinti tartalomjegyzék-szerű megnevezése.

537.721, 621.3	
<p>Messgeräte Mérőműszerek</p>	
1968?	Keretes dia
<p>Siemens Werke, München, NSZK 15 kép 5x5 cm színes német felirat német szövegeknyv</p>	
<p>1. Lengőtekerces mérőműszer. 2. Forgótekerces feszített-szálás műszer. 3. Forgóvasas műszer csúcs-csapágyazással, üzemi használatra. 4. Kétekerces köpenyvasmagos elektrodinamikus mérőszervezet. 5. Elektromágneses frekvenciamérő /rezonancia elv alapján/. 6. Elektromos pontiró. 7. Kompenzációs vonaliró. 8. Oscillomink folyadékúgaras oszcillográf. 9. A</p>	

537.721,621.3

katódsugár oszcilloszkóp működése /tömbvázzat/. 10. Pirométerek. 11. Kromatográfia. 12. Elektronmikroszkóp keresztmetszete. 13. Digitális voltmérő. 14. Digitális diagramkiértékelő. 15. Elektronikus diagramletapogató működési képe.

D/ Írásvetítő transzparens. Nagyméretű filmre rajzolt kép vagy szöveg, melyet írásvetítővel vetítünk ki /vagy világítódobozban világítunk meg/. Sorozatok vagy egyedi darabok katalogizálhatók /akár csak a keretes diák/.

Cim: általában sorozatcím.

Technikai adatok: a transzparensok száma. Méret cm-ben. Fekete-fehér vagy színes. Tárolási mód. Ha réteges vagy polarizációs, erre utalni kell.

Annotáció: ha sorozat, az egyes transzparensok sorszám szerinti, tartalomjegyzékszerű megnevezése.

537.311

Elektrizitätsleitung in Festkörpern /Halbleiter/
Vezetés szilárd testben /Félvezetők/

1970

Írásvetítő transzparens

Sinograph Ges., Leipzig, NDK

13 db réteges 29x31 cm színes laponként tárolt

1/1-4. Átmenet izolált atom nivósémájából egydimenziós kristályrács sávsmájába. 2/1-3. A szilárd testben lévő magasabb energiasáv elektronokkal való betöltési lehetőségei szobahőmérsékleten. 3/1-3. Az energiasávok elektronbetöltöttsége. 4/1-4. Félvezető sávstruktúrája és töltéshordozókkal való betöltési lehetősége szobahőmérsékleten. /Saját és idegen

537.311

vezetés/. 5/1-4. PN-átmenet a sávmodellben. 6/1-4. PN-átmenet külső feszültség nélkül. 7/1-4. PN-átmenet külső feszültség esetén. 8/1-4. Különböző diódatípusok áramsűrűség-feszültség jelleggörbéje. 9/1-3. Fém-fémérintkezés. 10/1-3. Fém-félvezető érintkezés. 11/1-3. Kontakt egyenirányító. 12/1-4. PNP tranzisztor működési elve. 13/1-3. Távvezérlésű tranzisztor működési módjának a magyarázata.

E/ Hangszalag. Mágneses szalag, amelyre hangfelvételt rögzítenek. Különböző típusu és méretű hangszalagok vannak forgalomban, a sávok száma is különböző. Orsós vagy kazettás kivitelben kerülnek forgalomba.

Cim: ha egy hangszalagon több különböző cím szerepel, ezeket külön-külön kell katalogizálni /hacsak nem tekintendők sorozatnak/. Zeneművek és irodalmi alkotások felvételeit célszerű a szerző megjelölésével katalogizálni.

Technikai adatok: orsók vagy kazetták száma /ha több/. Orsó átmérője, kazetta mérete /ha nem kompakt/. Játékidő percben. Lejátszási sebesség. Sávok száma /ha négysávos/. Hány oldalas /ha több/. Sztereo megjelölés /ha ilyen/. Szöveges felvételnél a szöveg nyelve /ha nem magyar/.

Annotáció: ha a hangfelvétel sorozat /pl. több zenemű, költemény stb./, ezek tartalomjegyzékszerű felsorolása. Célszerű az egyes művek játékidőjét és a kezdés fordulatszámát megadni. Az előadóművész nevét meg lehet jelölni. Ha a hangszalaghoz szöveggönyv tartozik, ennek közlése, nyelvének megjelölése /ha nem magyar/. Ha a hangszalag diafilm vagy más ismerethordozó hangosítására szolgál, utalni kell erre, valamint a szinkronjelzés módjára.

785.11

Beethoven: IX. szimfónia

1972

Hangszalag

Házi felvétel

orsó Ø 16 cm 65' 9,5 cm/s 2 oldal sztereo

Előadja a Magyar Rádió és Televízió Szimfónikus Zenekara,
vezényel Lehel György.

Piros befűzőszalagos oldal: I-II. tétel

Zöld befűzőszalagos oldal: III-IV. tétel

F/ Hanglemez. Köralaku lemez spirális rovátkákkal.

Cím: ha a hanglemezen több különböző cím szerepel /a két oldal más/, külön kell katalogizálni. Zeneművek és irodalmi alkotások felvételeit célszerű a szerző megjelölésével katalogizálni.

Technikai adatok: lemezek száma /ha több/, oldalak száma /ha több/. Átmérő cm-ben. Játékidő percben. Lejátszási sebesség. Ha sztereo, ennek megjelölése.

Annotáció: ha több mű, vagy különböző szerzők műve szerepel, ezek tartalomjegyzékszerű felsorolása. Az egyes művek játékidőjét célszerű megadni. Az előadó művész neve. A szöveg nyelve /ha nem magyar/. Ha a programra, műre vonatkozó ismertetés a lemez borítóján, a dobozon vagy külön füzetben rendelkezésre áll, utalás erre, valamint az ismertetés nyelvére /ha nem magyar/. Ha a hanglemez diafilm vagy más ismerethordozó hangosítására szolgál, utalás erre, valamint a szinkronjelzés módjára.

G/ Modell. Valamilyen létező dolog háromdimenziós utánzata, eredeti, kisebb vagy nagyobb méretben. Lehet álló vagy működő.

Technikai adatok: méretek cm-ben. Méretarány.

Annotáció: ha működő modell, erre utalni kell. Ha a címhez több darab tartozik, ezek felsorolása.

78.082

Szigeti József és Bartók Béla washingtoni hangversenyének felvétele /1940. ápr. 13./ LPX 11373-74

196-?

Hanglemez

Qualiton, Budapest

2 lemez 4 oldal 30 cm 33 ford/perc

A boritón magyar, német és orosz nyelvű ismertetés.

1. lemez: 1. oldal: Beethoven: Kreuzer szonáta 1. és 2. tétel /23 perc/ 2. oldal: 3. tétel és Bartók: 1. rapszódia hegedűre és zongorára /16 perc/

2. lemez: 1. oldal: Debussy: G-moll szonáta hegedűre és zongorára /12 perc/ 2. oldal: Bartók: 2. szonáta hegedűre és zongorára /19 perc/

621.437.26

Wankel-motor EN 720105

1970

Modell

ENOSA, Spanyolország

29,5 x 29,5 x 2 cm

A mozgatható motormodell írásvetítővel kivetítve jól szemlélteti a működést.

H/ Képszalag. A technikai haladás lehetővé tette a mágneses képrögzítést és a képszalagra felvett műsor visszajátszását TV vevőkészülék képernyőjén.

Cím: ha egy képszalagon több cím szerepel, mindegyikről külön katalóguslapot célszerű készíteni.

Technikai adatok: orsók száma /ha több/. Átmérője cm-ben. Játék-
idő percben. Fekete-fehér vagy színes. Néma vagy hangos. A szalag
szélessége. A szöveg vagy a szöveggönyv nyelve /ha nem magyar/. A le-
játszó berendezés típusmegjelölése.

621.436

Diesel-motor nyomásviszonyainak a vizsgálata

1972

Képszalag

Budapesti Műszaki Egyetem Oktatástechnikai Osztály

15 cm 20' ff hangos 1 coll

Ampex képmagnó, KV 820 tip.

Egy Diesel-motor nyomásviszonyait vizsgálja a motorhoz
kapcsolt oszcilloszkóp segítségével, piezoelektromos nyomás-
érzékelővel.

I R O D A L O M

Standards for cataloguing nonprint materials, 3.kiad. Association for Education-
al Communications and Technology, Washington, D.C. 1972.

NAGY, G.: Cataloguing of audiovisual software

The different audiovisual devices and methods play a part of increasing importance in communication and acquisition of knowledge, primarily in teaching, training and after-school instruction at different levels. Now, after the National Training Center has been established in Hungary, this up-to-date training method is expected to become general by increasing the number of audiovisual software necessary for "feeding" the audiovisual devices /hardware/.

The rules of cataloguing the audiovisual software will expediently be specified by standards. The article gives a provisional guidance for the registrars of the software until these standards are elaborated.

The article is divided into two parts. The first outlines the general principles of cataloguing while the second contains detailed proposals for cataloguing the individual kinds of software.

НАДЬ, Г.: Каталогизация аудио-визуальных носителей знаний

В передаче и восприятии знаний, в первую очередь в обучении, повышении квалификации, все более важную роль играют разные аудио-визуальные средства и методы. Образованием Венгерского Центра Техники Обучения можно рассчитывать на широкое распространение этих современных форм обучения и на увеличение числа аудио-визуальных носителей знаний (software), нужных для функционирования аудио-визуальных средств (hardware).

Правила каталогизации аудио-визуального software целесообразно выработать в виде стандартов; автор статьи хочет дать конкретные указания каталогизаторщикам на то время, пока не будут готовы эти стандарты.

Статья состоит из двух частей: в первой части излагаются основные принципы каталогизации, а во второй – конкретные предложения для каталогизации некоторых носителей знаний.

NAGY, G.: Die Katalogisierung der audio-visuellen Kenntnisträger

Auf dem Gebiet der Kenntnisvermittlung und Kenntniserwerb, vor allem in der Ausbildung, im Unterricht und in der Fortbildung auf den verschiedensten Ebenen entfallen auf die audio-visuellen Mittel und Methoden stets wichtigere und grössere Aufgaben. Nachdem in Ungarn ein Lehrtechnisches Zentrum ins Leben gerufen wurde, ist mit einer ausgedehnteren Verbreitung dieser zeitgemässen Lehrformen und mit einer Erhöhung der Zahl der audio-visuellen Mittel /hardware/ sowie der zu ihrer Nutzung erforderlichen audio-visuellen Kenntnisträger /software/ zu rechnen.

Die Katalogisierungsregeln der audio-visuellen software sollen zweckmässig in Normen gefasst werden. Im vorliegenden Aufsatz sind provisorische Richtlinien zur Registrierung des software vorgeschlagen, bis die bezüglichen Normen geschaffen werden.

Der Artikel besteht aus zwei Teilen: im ersten Teil sind allgemeine Regeln der Katalogisierung und im zweiten Teil in Einzelheiten gehende Katalogisierungsempfehlungen bezüglich der einzelnen Kenntnisträger erörtert.